

RÉGI BAKACSIN SZÖVETEK.

IRTA: DIVALD KORNÉL.

A Magyar Iparművészet 1905-ik évfolyamában, Sáros vármegye szövött emlékei sorában két szöttes kendőt s egy hasonló technikájú miseruha-betétet mutattam be. Wenzel Gusztávnak, Kassa város barchett-készítéséről írott s az Akadémia társadalomtudományi értekezéseiben 1871-ben megjelent füzete kapcsán, elsősorban Rejtő Sándor műegyetemi tanár úr szíves segítségével, elég valószínűséggel sikerült kimutatnom, hogy ezeknek a régi szötteseknek a technikája ugyanaz, mint aminő a különösen Zsigmond királyunk részéről szabadalmakkal elhalmozott régi barchettszövőinké volt. Ugyancsak 1905-ben, de ennek egyik későbbi számában, az olasz L'Arte című folyóiratban Alessandro Belluci, a Rómában rendezett női kézimunkakiállításán látható volt egész sorozat hasonló technikájú és izlésű XIV. és XV. századbeli kendőt ismertetett behatóan. A kendők és terítők, másfél száz darab, Mariano Rocchi perugiai gyűjteményéből valók voltak s Belluci szerint e barackmagmustrás alapú fehér sávokkal váltakozva, kék pamuttal alakosan átszött kendők Perugia takácsai egyik külön céhet alkotó csoportjának sajátos alkotásai voltak, amelyek Itália egyéb részeiben legfeljebb festményeken ábrázolva fordulnak elő. Belluci szerint ezeken a kendőkön „la tessitura è ad occhio di peruce“, vagyis a lenfonalas alapszövet barackmagmustrájú (szó szerint fordítva fogolymadár szemekkel mustrázott) s a kék fonál, amellyel az alakosan mintázott sávokat átsötték, pamut. Bár az olasz író nem tartja valószínűnek, a kék pamuttal átsött kendők készítésével foglalkozó mesteremberek céhe alighanem az Ars Bambacariosuma volt, amely Perugiában 1529-ben a L'Arte della Seta-val egyesült. A perugiai pamutszövők iratai nem maradtak fenn. A Wenzel Gusztáv közölte s e folyóirat 1905. évfolyamában általan magyarázott okmányok szerint kassai és bártfai barchanistáink egyéb jelentős szabadalma az volt, hogy Zsigmond király idejében pamut-

fonállal szöni kívülük senkinek sem volt szabad hazánkban. Barchanistáink általában kétféle szövetet készítettek; parchantot és pokschint, vagyis barchettet és bakacsint, 1905-ben közölt fejtegetéscímében annak a véleménynek adtam kifejezést, hogy az ez alkalommal bemutatott szöttes kendők, barchettek, Rejtő Sándor úr figyelmeztetett arra, hogy mivel a Wenzel közölte okmányok szerint a barchettet s nem a fonalat bolyhosították (wolslachen) és szövése után fehérítették, a barchett nem lehetett színes fonállal átsött. A budai törvénykönyv Zsigmond korabeli adatai szerint Buda vásárain barchettből szabott kész dolmányokat is árúsítottak. Ez a körülmény szintén arra vall, hogy a barchett egyszínű szövet volt. A bakacsin szintén a budai törvénykönyv adatai szerint színes szövet s drágább, mint a barchett, mert amíg ebből idegen kalmárok Buda vásárain legkevesebb hat darabot adhatnak el, a bakacsinból öt darab a minimális mennyiség, a nem budai kalmároknak csakis nagyban megengedett elárúsításnál.¹

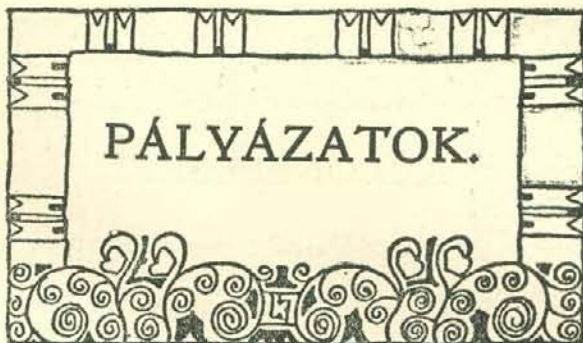
A kassai barchanisták ránk maradt irataiból azonban bizonyos, hogy a barchettet is sávolsorokkal szötték, mint a bakacsin fehér sávjait. Ez utóbbi különben nevét alighanem szintén sávolsoros alapja mustráitól nyerte. Az olasz boccasino (számárszaj) minden bizonynyal a barackmagmustrának Itália más vidékein divatozott vagy Perugiában is az occhio del peruce-nél régibb elnevezése. Hogy ezt az olaszoktól vettük át, ez a körülmény arra vall, hogy a keleti eredetű technika is Itáliából származott át hozzánk. Zsigmond király korabeli virágzásából bizvást lehet arra következtetnünk, hogy a bakacsin-szövés már a XIV. században országszerte elterjedt s bármint igyekezett ez a királyunk korlátozására, továbbra is országszerte művelték s ha régi

¹ V. ö. Davori Relkovic Neda, Buda város jogkönyve. Budapest, 1905. 269—271. l.

neve el is enyészett, illetve az életben idővel az új korbéli feketeszínű halottí terítőkre ment át, magát a technikát barchanistáink szabdalmainak elévülése után a takácsok továbbművelték; sőt kezdetlegesebb alakjában a nép is elsajátította és az ország legkülönbözőbb vidékein lényegében véve ugyanazzal a technikával készíti még ma is vastag szőttéseit, amelyek fehér primitív mustrájú alapját kézzel berakott s rendszerint piros pamut, csillagok és madarak díszítik sávosan.

A képeinken ez alkalommal bemutatott régi bakacsín-szövetek közül a felerésében egész lapon ábrázolt kendő a Szepességről való s párosával madarak, szamarak és ágaskodó torzálatok díszítik s keskenyebb sávjain rosszul másolt gót minuszkulái alapján ítélve, alighanem a XVII. századból való. A husvéti bárányokkal díszített kendőrézletet Lőcséről, ma a Sárosvármegyei Múzeumban, sárga gyapjú- s nem pamut-fonállal szőtték át; gót minuszkulás Mária-felíratái alapján bizvást a XV—XVI. századba helyezhetjük keletkezése idejét. Másik két kisebb képünk egy XVII. századbéli 128 cm széles és 148 cm hosszú ökrökkel, pulykákkal és kutyákkal átszött terítő részleteit ábrázolja. A terítő Abauj vármegyéből való s Mihalik József szivességből közölhetem, aki a Sárosvármegyei Múzeum rendezésekor a bártfai szent Egyed templom lomtárában egész sorozat régibb típusu bakacsínkendőt talált és szerzett meg a múzeum számára. Ezeknek a kendőknek a díszítése a folyóiratunk 1905. évfolyamában közölt s szintén bártfai kendőéhez hasonló.

Az ugyanítt közölt fricsi kendő vademberei díszítik azt a törülközőt, amelyet az iparművészeti társulat gyűjteménye számára a szepesmegyei Malduson szereztem meg s amely a társulat népművészeti kiállításán látható. Az érdekes törülköző alighanem a XVII. századból való s fehér alapszöveve nem barackmagmustrás, de sávolsorokkal szőtt, egymással összeolvadó András-keresztekkel mintázott.

PÁLYÁZAT KÖNYVTÁBLÁKRA ÉS BŐR-DÍSZMŰVEKRE. Dávidházy Kálmán debreczeni könyvkötő, díszmű- és dobozárúgyáros felkérte a Magyar Iparművészeti Társulatot, hogy a következő általános nyilvános pályázatot hirdesse:

1. Tervezzenek könyvfedeleket, bőrrel bevont képereteket és ékszer-, keztű-, gallér-, varróeszköz-, zseb-kendő-, kisebb frószter-, kártya- stb. dobozokat, női kizsáltáskát, pénz-, szivar-, levéltárcát s egyéb, a bőrdíszművészet körébe tartozó tárgyakat, a melyek mint dísz-, emlék- és használati tárgyak forgalomba hozhatók.

2. A tervezett tárgy, illetőleg annak díszítése megvalósítható legyen a következő technikákkal: bőrvésés, bőrplasztika, bőrkarc, bőrmozaik vagy bőrbatik. Esetleg aranyozás is alkalmazható.

3. A tervek annyira legyenek kidolgozva, hogy a pályázat hirdetője azokat műhelyében közvetlenül felhasználhassa.

4. Dávidházy úr a legmegfelelőbb rajzok díjazására három pályadíjat tűz ki és pedig:

I. díj 100 K, II. díj 60 K, III. díj 40 K.

Ezenkívül szándéka, hogy a nem díjazott művek közül is a neki megfelelőket — a tervezővel együttesen megállapítandó méltányos tiszteletdíjon — megvásárolja.

5. A pályázat határideje 1908. november hó 3-dikán déli 12 órakor jár le, a mikorra a pályaterveket be kell küldeni a Magyar Iparművészeti Társulat igazgatóságához. (Budapest, IX., Üllői-út 33—37.)

6. A pályázatot a Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége által felkért bíráló-bizottság dönti el.

7. Valamennyi pályaművet a pályázat eldöntése után 8 napon belül el kell vitetni, mert azontúl a Társulat érték felelősséget nem vállal.

Budapest, 1908. szeptember hó 16-án.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT
ELNÖKSÉGE.

SZOBRÁSZMŰVÉSZETI PÁLYÁZAT. II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai emlékének megörökítésére a kassai székesegyházban felállítandó emlékműre a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium nyilvános és nyílt pályázatot hirdet, amely 1909. évi szeptember hó 30-án d. u. 5 órakor jár le. A pályázat részletes feltételei megtekinthetők a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium művészeti szakosztályában (V., Báthory-utca 12.).

